

PRAŽSKÉ MARIÁNSKÉ, SVATOTROJIČNÍ A OSTATNÍ SVĚTECKÉ SLOUPY

VÁCLAV RYBAŘÍK

Príspevok sa zaoberá pražskými sochařskými kamennými díly, která mají podobu sloupu se sochou na vrcholu nebo kuželovitě uspořádaného sousoší, a která byla postavena v letech 1631–1910 k počtě Panny Marie, Nejsvětější Trojice, Krista nebo sv. Václava, sv. Vojtěcha (sv. Apolináře?) či sv. Norberta. Na území hlavního města Prahy stojí deset takovýchto děl, vesměs evidovaných jako nemovité kulturní památky. Nejvýznamnější z nich jsou sloupy Nejsvětější Trojice na Malostranském náměstí a Neposkvrněné Panny Marie na Hradčanském náměstí, které byly postaveny v letech 1713–1736 na paměť odvrácení morových epidemií, a proto se jim také říká morové sloupy. Všechny byly zhotoveny z různých českých pískovců, pouze sloup Nejsvětější Trojice má doplňky z našich i cizích mramorů. Príspevok je první ucelenou prací o těchto výjimečných pražských sochařských dílech, přičemž zvláštní pozornost věnuje charakteru materiálu, z nichž jsou zhotovena, a také opravám, které na nich byly provedeny.

PRAGUE COLUMNS OF ST. MARY, THE HOLY TRINITY AND OTHER SAINTS

The article describes Prague sculptural monuments composed of figure or group of figures mounted on a column and erected between 1631–1910 dedicated to the Virgin Mary, The Holy Trinity, Christ or St. Wenceslaus, St. Adalbert (St. Apollinaris?) or St. Norbert. There are ten such listed cultural monuments within Prague. The most significant are the columns of The Holy Trinity in Malostranské square and of Undeified Virgin Mary in Hradčanské square, erected in 1713–1736 to commemorate the ending of the plague from which they gain the name of 'Plague columns'. They are all made of various Bohemian sandstones, but the Holy Trinity column is further embellished with various decorative marbles. This article is the first work summarising this outstanding Prague sculptural art form, focusing mainly on the material characteristics and repairs undertaken on them.

Klíčová slova — Praha – mariánské, svatotrojiční a světecké kamenné sloupy – morové kamenné sloupy – 16.–17. století – nemovité kulturní památky

Key words — Prague – stone columns of Virgin Mary, Holy Trinity and other saints – plague stone columns – 16th–17th century – cultural monuments

V roce 1631 nechali strahovští premonstráti na nádvoří svého kláštera vztyčit kamenný sloup, na vrcholu se sochou zakladatele jejich řádu sv. Norberta. Byla to na území Prahy pravděpodobně první takto architektonicky pojatá skulptura s výrazně převládajícím vertikálním rozměrem. V roce 1650 byl na Staroměstském náměstí postaven podobně řešený sloup Panny Marie Neposkvrněné, v roce 1663 na hradní rampě sloup s Pietou, v roce 1676 na Křižovnickém náměstí sloup sv. Václava, o rok později na Větrově sloup sv. Vojtěcha (nebo sv. Apolináře?), v letech 1696–1698 na Karlově náměstí sloup sv. Josefa s kašnou a někdy na přelomu 17. a 18. století na Zlíchově sloup Panny Marie Svatohorské.

V letech 1713–1736 pak v Praze vznikla tři sousoší, jejichž bohatá sochařská výzdoba je nebo byla soustředěna kuželovitě kolem osového sloupu nebo obelisku. Byly postaveny k odvrácení tehdejších morových epidemií, a proto se jim říká morové sloupy. V letech 1713–1715 to byl morový sloup Nejsvětější Trojice na Malostranském náměstí, v roce 1714 další morový sloup Nejsvětější Trojice, a to ve Štěpánské ulici, a v letech 1724–1736 morový sloup Panny Marie Neposkvrněné na Hradčanském náměstí. K nim na tehdejších pražských předměstích (Karlín, Olšany, Holešovice, Troja, Smíchov aj.) přibýlo několik dalších a jednodušších morových sloupů, podobou připomínajících boží muka, které ale nenesou světecké sochy, a proto nejsou předmětem tohoto příspěvku.

V roce 1879 byl sloup Nejsvětější Trojice ve Štěpánské ulici odstraněn a v roce 1918 stržen mariánský sloup na Staroměstském náměstí. Na druhé straně v roce 1813 přibyl v Dolních Počernicích sloup Panny Marie Neposkvrněné a v roce 1910 na Strahově sloup trpícího Krista – Ecce homo. Na území hlavního města Prahy je tak v současné době deset kamenných (pískovcových) sochařských děl s podobou sloupu nebo sloupového sousoší, zapsaných vesměs v seznamu nemovitých kulturních památek. Z toho jsou čtyři mariánské, jeden svatotrojiční a pět k počtě různých světců.

Podle toho a podle doby svého vzniku jsou také jednotlivé sloupy v následujícím textu popisovány. Jde o první takovýto systematický, dosud nepublikovaný přehled. Podkladem k němu byla zejména edice Uměleckých památek Prahy (BAŤKOVÁ 1998; VLČEK 1996, týž 1999, týž 2000), restaurátorské zprávy v Galerii hlavního města Prahy nebo v Národním památkovém ústavu, územním odborném pracovišti v hlavním městě Praze, některé písemnosti v Archivu hlavního města Prahy a pak další literatura, na kterou je odkazováno v textu. Zvláštní pozornost byla

věnována rekapitulaci starších i novějších oprav těchto objektů, pokud se restaurátorské zprávy i dílčí informace o nich podařilo vypátrat.

Mariánské sloupy

Nejstarším sloupem v Praze vůbec byl **Mariánský sloup na Staroměstském náměstí** (obr. 1), který byl také nejstarším mariánským sloupem v našich zemích. Z popudu císaře Ferdinanda III. a k památce uhájení Prahy před švédským vojskem v roce 1648 ho podle návrhu neznámého umělce vytvořil v roce 1650 pražský sochař Jan Jiří Bendl, s rovněž pražskými sochaři Arnoštem Heidelberkem, Stanislavem Goldschueckem a Abrahamem Melberem (ZAPP 1855). Samotný sloup s korintskou hlavicí a se sochou Panny Marie (Immaculaty) stál na stupňovitém podstavci se čtvercovou základnou, na nárožích se sochami andělů vítězících nad satany (na západní straně) nebo draky (na východní straně), při úpatí oběhnán schody a zábradlím. Celková výška sousoší byla 15,8 m, z čehož samotný dřík měřil 5,9 m a socha Panny Marie 2,1 m. Podle dobového záznamu neznámého autora se 23. května 1650 „uprostřed Rynku“ započalo s kopáním a vybíráním základů a „26. září začali na Rynku z žehrovcový štuky tesati kameníci a řezbáři na sloup Panny Marie“ (RYBAŘÍK 2002, 19) Více než o sedmdesát let později Jan Florián Hammerschmid (HAMMERSCHMID 1723, 30, 570) potvrzuje údaj o počátku prací v květnu 1650 a dodává, že sloup byl vztyčen 26. září 1650, a že 30. září byla na jeho vrchol postavena socha Panny Marie. Sloup byl ale posvěcen až 13. července 1652 při příležitosti návštěvy císaře Ferdinanda III. v Praze.

Při ostřelování Prahy během pruského obléhání počátkem června 1757 bylo poškozeno jihozápadní nárožní sousoší, které v roce 1858 nahradila volná kopie od pražského sochaře Kamila Böhma. V zimě 1891–1892 se vlivem mrazu jednomu z andělů roztrhla hlava (novou provedl sochař Bernard Seeling), 27. července 1898 se zase v důsledku prudkého deště jinému z andělů ulomila ruka. V roce 1904 sloup opravoval sochař František Hnátek, který přitom nahradil jeho silně zvětřelou hlavicí ze žehrovického pískovce kopii z tvrdého hořického pískovce. Současně Jan Janatka sochu Panny Marie pozlatil.

V euforii po skončení 1. světové války byl dřík sloupu s hlavicí a sochou Panny Marie dne 3. listopadu 1918 stržen, přičemž bylo zničeno i severovýchodní nárožní sousoší. Fragментy sochy Panny Marie, hlavice a části zničeného sousoší byly odvezeny do městského lapidária na Výstavišti, zbytky sloupu si odvezla firma Ludvíka Šaldy. Kamenné zábradlí, stupně a nepoškozená tři nárožní sousoší rozebrala 18. prosince firma Jana Gabriela a odvezla je k budově lapidária a o den později odstranila i podstavec. V Lapidáriu Národního muzea (FAJT/SRŠEŇ 1993, 77–78) je nyní vystaveno třináct zbytků sochařské a architektonické části sloupu: původní hlavice, torzo sochy Panny Marie a její hlava, části čtyř nárožních sousoší s podstavci, fragment původního jihozápadního sousoší a části pilířků a kuželek zábradlí. Všechny tyto díly jsou z hrubozrnného žehrovického pískovce, resp. arkózy, pouze torzo jihozápadního sousoší z roku 1858 z jemnozrnného, pravděpodobně nehvizdského pískovce.

V minulém století se několikrát uvažovalo o obnově sloupu, ale reálným se to stalo až poté, co byla 3. dubna 1990 založena Společnost pro obnovu mariánského sloupu na Staroměstském náměstí v Praze (BRADNA/KAVIČKA 2008). Tato společnost také 22. října 1997 zadala akad. sochaři Petru Váňovi zhotovení jednotlivých částí kopie sloupu. Jmenovaný nejprve se svými spolupracovníky zhotovil jednotlivé díly schodiště a kuželkového zábradlí a v letech 2000–2003 sám podle modelu Miroslava Krátkého a akad. sochaře Karla Krynyncha vytesal kopii sochy Panny Marie, vše z božanovského pískovce. Po marných pokusech získat vhodný blok kvalitního pískovce pro dřík sloupu se v březnu 2001 se spolupracovníky vydal do Indie. Zde se jim podařilo získat blok narůžovělého pískovce Sandstone Pink a dopravit ho až do Mělníka. Zde, a zčásti i při cestě lodí do Prahy, pak vytesali 586 cm vysoký a až 70 cm široký dřík sloupu a jeho patku. Kopie sochy Panny Marie byla 30. října 2003 prozatímně postavena na kovový sloup před jižním nevyužívaným vstupem do kostela Panny Marie před Týnem a 3. listopadu posvěcena (obr. 2). Kopie dříku sloupu s patkou byla vztyčena 12. července 2001 v zahradě Kongregace milosrdných sester sv. Karla Boromejského u její nemocnice pod Petřínem. Sem také byla koncem května 2008 dovezena kopie třídílné střední části podstavce sloupu. Tu zhotovil Petr Váňa se dvěma spolupracovníky v italském městě Vitorchiano z 3,7 m³ velkého bloku místního zlatavého pískovce Pietra Dorata, který na obnovu sloupu jmenované město velkoryse darovalo. V květnu 2009 pak byla na

Obr. 1. Praha 1-Staré Město, Staroměstské náměstí. Mariánský sloup od Jana Jiřího Bendla z roku 1650, stržený v roce 1918, anonymní rytina z roku 1651 (z ŠORM/KRAJČA 1939, 9; repro autor, 2011).

Obr. 2. Praha 1-Staré Město, kostel Panny Marie před Týnem. Kopie Bendlovy sochy Panny Marie, Petr Váňa 2000–2003 (foto P. Havlík, 2012).

tento podstavec přeložena patka i dřík sloupu. V tomto roce byly také zahájeny práce na dalším dílu kopie sloupu, sanktuáři. Ten bude zhotoven z velkého bloku nažloutlé mrákotínské žuly, který v roce 2008 věnoval majitel jednoho z mrákotínských lomů (tzv. Zejdova skála) pan Jindřich Zedníček (VÁŇA 2009). K dokončení celého díla tedy zbývá zhotovit korintskou hlavici, andělská sousoší a věřit, že se podaří kopii sloupu na Staroměstské náměstí skutečně postavit.

Jen o třináct let mladší, ale stále existující a z tohoto hlediska nejstarší mariánský sloup v Praze, je **sloup Panny Marie Bolestné (Pietu)** na rampě u nynější kavárny Kajetánka na konci ulice Ke Hradu na Hradčanech (obr. 3). Vytvořil ho v roce 1663 neznámý umělec na pokyn nejvyššího purkrabího Bernarda Ignáce z Martinic. Prý proto, „aby šlechtici k úřadům na hradě hojně tudy se ubírající, jakož

Obr. 3. Praha 1-Hradčany, hradní rampa. Sloup s Pietou, 1663 (foto autor, 2011).

i lid měli příležitost uctít Rodičku Boží“ (PODLAHA 1914, 7). Z hranolového podstavce, podezděného (?) a zčásti obestavěného zábradlím rampy, vybíhá korintský sloup, jehož dřík není jako obvykle monolitní, ale složený ze dvou nestejně dlouhých kusů (horní, pravděpodobně novější, je asi v pětině celkové výšky). Podle Františka EKERTA (1883, 114) jde o sloup se sochou Panny Marie Einsiedelské (správně ale Einsiedelnské), který stával u vstupu do bývalé kaple zasvěcené Panně Marii se stejným přízviskem. Kaple však byla v roce 1791 zbořena a zbyla z ní jen dvě spodní podlaží, využívaná nyní jako restaurační zařízení. Plastika na vrcholu sloupu však zobrazuje Pannu Marii s mrtvým Kristem na klíně, tedy Pietu, která se ale v této podobě ve švýcarském poutním místě Einsiedelnu nenachází. Spojování plastiky s Pannou Marií Einsiedelnskou neobstojí už proto, že sloup byl postaven v roce 1663 a sousední jí zasvěcený kostelík až v roce 1672. Správný název sloupu je tedy **sloup s Pietou**. Jeho podstavec, dřík, hlavice i sousoší jsou z hrubozrnného žehrovického pískovce, svatozáře na hlavách Panny Marie a Krista kovové a pozlacené. Korintská (kompozitní) hlavice sloupu je do značné míry podobná hlavici viničního sloupu sv. Václava na Křížovnickém náměstí. Nejstarší známou opravu sloupu provedl sochař Bedřich Jančar v roce 1925 (sine 1925, 37). Při ní byl na spodku hlavice nalezen letopočet 1663 a signatura G. B. (J. J. Bendl?) a snad i přitom byla také vyměněna horní část dříku. V letech 1965 a 1973 sloup restaurovali akad. sochaři Miloslav Starec a Karel Čermák.

Nedaleko odtud, na Hradčanském náměstí, stojí v pořadí třetí a největší pražská mariánská socha, **morový sloup Panny Marie Neposkvrněné – Immaculaty**, postavený v letech 1724–1736 (obr. 4). Jeho jádro tvoří třiramenný sokl na polygonální desce, na jižní straně s kamennou menzou, připomínající původní morový oltář. Na soklu spočívají dva odstupněné třiramenné podstavce, ukončené obíhajícími vyloženými římsami. Na podestě spodního podstavce se střídají stojící sochy sv. Karla Boromejského (s postavou nahého muže u nohou), sv. Alžběty Durynské (obdávající chudáka) a sv. Floriána (hasícího oheň) se sedícími sochami sv. Jana Nepomuckého

(s andílkem držícím knihu), sv. Petra a sv. Pavla. Na horním podstavci pak stojí sochy sv. Václava, sv. Víta a sv. Vojtěcha. Z tohoto podstavce pak vybíhá trojboký, na hranách vyžlabený pilíř, nesoucí silně vyloučenou římsu se sochou Neposkvrněné Panny Marie Immaculaty na zeměkouli s hadem a s pozlacenou svatozáří s dvanácti hvězdami. Pohledově nejvýznamnější je jižní strana sloupu, na kterou je obrácena tvář Panny Marie a kde je na spodním podstavci pod římsou vytesaný staroměstský znak, totožný se znakem spojených měst pražských. Při opravě sloupu před korunovací Leopolda II. jej nahradil původní znak hradčanský. Sloup je obehnán balustrádovým zábradlím, na jižní straně otevřeným, na severovýchodní a severozápadní straně doplněným kovanou mříží. Kolem zábradlí je rozestaveno dvanáct šestibokých patníků s hřibovitými rýhovanými hlavicemi. Přilehlá jižní plocha je vydlážděna červeno-šedomodrou vzorovanou mramorovou mozaikou s letopočtem 1903 (letopočet výdlažby?). Sloup (alespoň jeho pozorovatelné spodní části), zábradlí i patníky jsou z našlouplého hrubozrnného žehrovického pískovce, částečně (spodní část podstavce, části zábradlí) zvětřalého, vyžadující urychlenou opravu. Sochařská výzdoba je z neznámého jemnozrnného křídového pískovce.

Postavení sloupu inicioval v roce 1722 kanovník Jan Mauricius Martini.¹ Základní kámen byl ale položen až po 12. únoru 1726 a o dalším postupu stavby zprávy prakticky nemáme. Z ojedinělých zmínek, signatur na detailech sloupu i analogie s jinými díly té doby je zřejmé nebo pravděpodobné, že architektonickou část sloupu vytvořil kameník Johann Ulrich Mannes, sochařskou výzdobu sochař Ferdinand Maximilian Brokof se svou dílnou (jak dokládají některé signatury na částech některých soch) a po jeho smrti v roce 1731 František Ignác Weiss. Stavba sloupu se od počátku potýkala s nedostatkem financí, a tak byl dokončen a vysvěcen až 13. května 1736. Sloup pak byl od roku 1791 několikrát opravován, prokazatelně v letech 1866–1867, 1874, 1884 a 1894 (GUTH/VOJTÍŠEK 1915, 41–53). Přitom někdy v 19. století byla socha sv. Jana Nepomuckého nahrazena kopií. Kopii je rovněž socha Panny Marie, vytvořená v letech 1894–1895 sochařem Ludvíkem Wurzelem. Originál, který je nyní vystaven v Lapidáriu Národního muzea (č. k. 334), je 2,06 m vysoký, z jemnozrnného pískovce, druhotně (v roce 1867?) zlacený. Nese vytesané iniciály „KB“, pravděpodobně neznámého sochaře Brokofovy dílny, a letopočet 1726, dále mladší, rovněž vytesaný nápis „R. Platzer renov. 1867“ z jedné řady četných oprav (FAJT/SRŠEŇ 1993, 90, 95).

V letech 1922–1923 pak sloup opravovali sochař František Zmek a akad. sochař Jaroslav Křepčík (WAGNER 1924, 22), v letech 1965, 1976–1977 a 1982 akad. sochaři Miroslav Kolář a Vladimír Turský se spolupracovníky a v letech 1986–1987 akad. sochař Jiří Kačer a akad. malíř Zdeněk Fučík. Sloup (zejména jeho podstavec) však opět vyžaduje další a urychlenou opravu.

Podle neověřených zpráv (SLOUKA 2010, 168) bylo k soše sv. Vojtěcha v 60. letech minulého století z recese přidáno veslo. Skutečnost je ale jiná: veslo, i když jiného tvaru, bylo u sochy od počátku, rozhodně v roce 1914 (GUTH/VOJTÍŠEK 1915). Při celkové opravě sloupu v letech 1986–1987 byla mj. opravena prasklá socha tohoto světce a vyměněna jeho berla i veslo za nové pozlacené. Současně byly vyměněny atributy u soch sv. Víta a sv. Václava (křížky na korunách), sv. Jana Nepomuckého (svatozář s pěti hvězdami) a sv. Petra a sv. Pavla (svatozáře) za nové, pozlacené.

Třetím existujícím a nepoměrně jednodušším pražským mariánským sloupem je asi 4,5 m vysoký pískovcový **sloup s Pannou Marií Svatohorskou** v parčíku pod kostelem sv. Filipa a Jakuba na Zlíchově (Praha 5-Hlubočepy). Tvoří ho tři různě staré části: hranolový podstavec (na kulatém mlýnském kameni) z počátku 18. století, toskánský sloup s jednoduchou hlavicí z počátku (?) 17. století a sousoší Panny Marie s Ježíškem v náručí s pozlacenými korunkami na hlavách z konce 17. století. Sousoší je prostou kamennou variací dřevěné sošky Madony ze Svaté Hory u Příbrami (POSPÍCHALOVÁ 2006, 73). Sloup byl naposledy restaurován v roce 2010 akad. sochařkou Kateřinou Amortovou.

Čtvrtým a nejmladším pražským mariánským sloupem je pískovcový **sloup s Pannou Marií Neposkvrněnou** v zahradě domu čp. 457 v Praze 14-Dolních Počernicích na rohu ulic Listopadové a Podkrkonošské. Jde o hladký, ve spodní třetině mírně rozšířený sloup na hranolovém podstavci s nápisem „Tento Obraz k pobožnému uctění Mariánským horlivým Ctitelům

Obr. 4. Praha 1-Hradčany, Hradčanské náměstí. Morový sloup Panny Marie Neposkvrněné, 1724–1736 (foto autor, 2011).

¹ Na základě toho se magistrát královského města Hradčan 10. listopadu téhož roku rozhodl věnovat statui místo „na rynku“ a podnikl další kroky k přípravě stavby. 29. ledna 1725 poslalo české místodržitelství do Vídně zprávu o žádosti hradčanského magistrátu s tím, že pražský arcibiskup výkres sloupu bez námitek schválil a že na sloup se již vybralo 1500 zl. a další příspěvky jsou zajištěny. Reskriptem ze 7. dubna 1725 císař Karel VI. postavení statue povolil a 13. července bylo komisionálně vybráno její místo. České místodržitelství dekretem ze 7. srpna 1725 plán i umístění stavby schválilo a tak se přikročilo k její realizaci.

postavila svým nákladem paní Anna Košťálová 1. Mage 1813⁴. Na hlavici sloupu se čtyřmi drobnými volutami byla původně plechová skříňka s polychromovanou soškou Madony. V šedesátých letech minulého století byl ale sloup, který se tehdy nacházel při silnici na Český Brod (nyní na jeho místě Památník milénia), poražen a plechová skříňka se soškou zcela zničena. Zachoval se jen podstavec a dřík sloupu, které si vlastník výše uvedeného domu přenesl a postavil na své zahradě. Na vrchol pak postavil pískovcovou sochu Panny Marie Immaculaty.²

Svatotrojiční sloupy

Svatotrojiční sloup je v Praze jen jeden, zato ze všech pražských světeckých sloupů největší a svojí vrcholně barokní podobou a výzdobou nejbohatší. Je to **morový sloup Nejsvětější Trojice** (obr. 5), postavený v letech 1713–1715 na horní části Malostranského náměstí (tehdy Vlašský plac) k odvrácení morové epidemie z roku 1713 (HAMMERSCHMID 1723, 439–443; HERAIN 1904b, 48;

Obr. 5. Praha 1-Malá Strana, Malostranské náměstí. Morový sloup Nejsvětější Trojice, 1713–1715 (foto P. Havlík, 2012).

tyž 1906, 211–215). Později bylo jeho zábradlí obohaceno o pozdně barokní putti a vázy jako díkůvzdání za zmírnění hladomoru z roku 1772.

Sloup stojí na trojkřídlém dvoustupňovém podstavci, rozděleném jednoduchou římsou. Na jeho spodní přední části je prostý oltářík, vzadu tři menší kašny, napájené chrličí v podobě lvích maskaronů. Nad oltáříkem je deska z bílého mramoru s latinským nápisem z roku 1772 (EKERT 1883, 212), po obou stranách lvích maskaronů jsou vytesány a červeně obarveny nápisy „FONS SALUTIS“ (Pramen spásy), „FONS GRATIAE“ (Pramen milosti) a „FONS VITAE“ (Pramen života). Horní část podstavce je na zaoblených plochách vykládána orámovanými deskami z šedočerného mramoru se zlatenými latinskými nápisy z roku 1713 (HAMMERSCHMID 1723, 442–443; EKERT 1883, 212) na plochách všech tří stran hranolových křídel orámovanými deskami z červeného mramoru. Svrchu je ohraničena bohatou římsou, na které spočívá hlavní sochařská výzdoba sloupu: socha

Neposkvrněné Panny Marie (Immaculaty) v čele se sochami zemských patronů, sv. Václava, sv. Ludmily, sv. Prokopa, sv. Jana Nepomuckého a sv. Vojtěcha. Tyto sochy stojí zády ke středovému 1,20 m vysokému trojbokému hranolu o straně 1,60 m, na bocích vyloženému čtvercovými

2 Nápis na podstavci sloupu nynější sochy na něm uváděn podle sdělení doc. Ing. arch. Františka Kašičky CSc. redakci (viz též BOČEK 2007, 37); na evidenčním listu této památky (41231/1-1972) z 31. 1. 2007 v Ústředním seznamu NKP je ale nápis uváděn poněkud odlišně a jako místo původu nové sochy klášter Králíky-Hedeč.

deskami ze šedobílého mramoru, ukončenému výrazně vyloženou římsou. Na něm spočívá celkem 7,75 m vysoký trojboký obelisk o dolní hraně 0,90 m a horní 0,45 m, na stěnách vyložený orámovanými deskami z růžového sliveneckého mramoru. U jeho paty sedí žehnající Bůh Otec a Kristus s křížem, s hlavami čtyř andělíčků mezi nimi, další takovéto podobné hlavičky jsou i za nimi. Ve zhruba polovině obelisku visí zlacená holubice, symbol Ducha svatého, a na vrcholu se tyčí rovněž kovové a zlacené Boží oko. Celková výška sloupu je udávána na 20,46 m (33 loktů).

Sloup je obehnán lomeným šestibokým balustrovým zábradlím, vpředu s mřížkou. Na něm stojí šest putti, dva z nich s kartušemi s nápisy z roku 1772 (EKERT 1883, 212), a dvě vázy. Mírně svažité základna sloupu je z jižní strana vyrovnána třemi nestejně širokými stupni. Kolem sloupu stojí šest válcovitých patníků s hříbovitými hlavicemi, navzájem propojených řetězy (z bývalého pomníku maršála Václava Radeckého). Plocha před a za sloupem je vydlážděna bílou, červenou a modro-šedou vzorovanou mramorovou mozaikou, vpředu s letopočtem 1882 a vzadu 1905 se signaturou „R. KAREŠ“.

Podnět ke stavbě sloupu dal malostranský magistrát, když 28. září 1713 slíbil, že dá k odvrácení zuřícího moru (jen ten den na něj na Malé Straně zemřelo 285 osob) postavit bronzovou sochu sv. Václava. Dvorská komora však tento záměr neschválila, ale doporučila namísto sochy postavit pomník Nejsvětější Trojici, což malostranský magistrát akceptoval. Sloup navrhl architekt a fortifikační inženýr Jan Křtitel Alliprandi. Základní kámen byl položen 1. listopadu 1713 a hotový sloup posvěcen 16. července 1715. Kamenickou práci provedl František Wolfgang Herstorffer, sochařskou Ferdinand Geiger a Jan Oldřich Mayer, všichni z Malé Strany, zábradlí a tři malé kašny kameník Dominik Antonín Rapa ze Starého Města (HERAIN 1904b, 48; týž 1906, 215). Putti s kartušemi a vázy na balustrádě zhotovila dílna Ignáce Františka Platzera v roce 1772.

Architektura sloupu je ze žehrovičského pískovce (arkózy), pouze obelisk a jeho trojboký podstavec jsou kopiemi, zhotovenými v roce 1991 firmou John a Nosek z Hořic v Podkrkonoší z božanovského pískovce a (výplně na obelisku) ze sliveneckého mramoru (RYBAŘÍK 1999, 217). Tatáž firma v roce 1995 z boháňského pískovce opravila poškozenou část zábradlí a zhotovila kopie podstavců pro kopie sochařské výzdoby (viz dále) na něm. Sochy pěti zemských patronů Boha Otce a Krista (vše originály) jsou z jemnozrnného pískovce neznámého původu, socha Panny Marie byla nahrazena kopií, kterou v letech 1994–1995 z hořického pískovce zhotovil akad. sochař Jiří Kačer a v roce 1996 spolu s akad. malířem Zdeňkem Fučíkem osadil.³ Kopiemi z votuzského pískovce jsou hlavičky andělíčků při úpatí obelisku i holubice, symbolizující Ducha svatého, na něm. Putti na zábradlí jsou kopiemi z hořického pískovce z let 1996–1997, tři od Marcely a Jiřího Kačerových, dvě od Zdeňka Fučíka a jeden od Michala Šaršeho a Jana Turského. Také na zábradlí, ze stejného pískovce a z roku 1997, je od Marcely Kačerové kopie jedné a od Jana Turského druhé z dekorativních váz. Kopie dvou patníků a hlavic dvou dalších z boháňského (?) pískovce zhotovila firma John a Nosek.

Sloup byl mnohokrát opravován. V literatuře (WAGNER 1924, 22) je zmiňována oprava, kterou v roce 1923 provedli akad. sochař Jaroslav Křepčík a sochař František Zmek. V archivu Galerie hlavního města Prahy je pak uloženo na 15 různých restaurátorských zpráv různé úrovně z let 1965–1995. Jejich autory byly v letech 1965–1983 Aloisie Viškovská, Josef Vitvar, Miroslav Vajchr a Václav Hlavatý, v letech 1991–1995 Zdeněk Fučík a Jiří Kačer a v roce 1995 firma John a Nosek.

V Praze bylo v minulosti ještě jedno **trojiční sousoší**. Bylo postaveno po morové epidemii v roce 1713 o rok později na rohu ulic Štěpánské a V Jámě z podnětu a na náklad hraběte Františka Antonína Šporka (obr. 6). V roce 1834 bylo odtud přeneseno k severní straně blízkého kostela sv. Štěpána, ale při jeho opravách v letech 1874–1879 poškozeno a následně strženo (EKERT 1884, 95). Jeho podobu známe jen z dobové rytiny Antonína Birkharta podle kresby Jana Hiebela (PODLAHA 1929, 158). Podle ní díky s jónskou hlavicí nesl na vrcholu sochu Boha Otce s napřaženou pravíci, uprostřed holubici (symbol Ducha Svatého) a při patě na římsě hranolového soklu Madonu s dvěma andělky. U paty podstavce spočívala socha klečícího sv. Jana Nepomuckého, po stranách sochy sv. Rocha a archanděla Michaela. Spodní část sloupu tvořil vysoký podstavec se zaoblenou střední částí se sporckovským znakem a dvěma křídly, na kterých stály zmiňované obě boční sochy. Sloup byl obehnán balustrovým zábradlím s dvěma andělky a dvěma

Obr. 6. Praha 1-Nové Město, Štěpánská ulice. Někdejší morový sloup Nejsvětější Trojice, 1714–1879?, rytina Antonína Birkharta, 1714? (z PODLAHA 1929, 158; repro autor, 2011).

3 Ústní informace akad. sochaře Jiřího Kačera; restaurátorskou zprávou se ani v archivu GHMP ani v NPÚ ÚOP v hl. m. Praze nepodařilo nalézt.

Obr. 7. Praha 1-Staré Město, u kostela sv. Františka. Sloup sv. Václava, Jan Jiří Bendl, 1676 (foto P. Havlík, 2012).

Obr. 8. Praha 1-Staré Město, Křižovnické náměstí. Sloup sv. Václava od Jan Jiřího Bendla z roku 1676 na původním místě při korunovačním průvodu Marie Terezie 11. května 1743. Rytina Martina Tyrofa podle kresby Jana Josefa Dietzlera (z RAMHOFSKY 1743; repro autor, 2011).

vázami. Na nejnižším stupni podstavce byl nápis udávající výšku sousoší na 20 loktů pražských, tj. téměř 12 m. Podle nápisu na vyobrazení sloupu ho zhotovil kameník F. W. Herstorffer a sochař J. G. Schlansoffskhij.⁴

Ostatní světecké sloupy

Kromě popsaných mariánských a svatotrojičních sloupů se v Praze zachovalo i několik jednodušších sloupů, věnovaných různým světcům.

Nejstarším z nich je **sloup se sochou sv. Václava** (též Viniční sloup) při jihovýchodním nároží kostela sv. Františka (obr. 7). Tvoří ho dřík, obtáčený vinnou révou s hrozny a na spodu se čtyřmi snopky pšeničných klasů, postavený na hranolovém podstavci s diamantováním (dva způsoby) a s bohatě tvarovanou římsou, ukončený korintskou hlavicí a nesoucí 145 cm vysokou sochu sv. Václava. Ten je zpodobněn v brnění a plášti s knížecí korunkou na hlavě, mírně předkloněn, s vykročenou levou nohou, v pravé ruce s korouhví a levicí opřenou o štít (který byl původně ozdoben orlicí). Na podstavci sochy je vytesáno „L. P. 1676“ a „S. WENCESLAUS“. Sloup z tvrdého žehrovičského pískovce na žádost staroměstského magistrátu vytesal a 28. září 1676 postavil uprostřed východního předpolí Karlova mostu Jan Jiří Bendl se svojí dílnou. Sloup stál nedaleko („asi deset kroků“) od místa, kde už z dob Karla IV. stával jiný, snad také kamenný sloup téhož svěťce.⁵ Nový sloup ale komplikoval přístup na Karlův most (obr. 8), a tak byl na příkaz staroměstského primátora Jana Václava Friedricha z Friedenberka 30. prosince 1778 přemístěn k rohu bývalé mostní strážnice (čp. 192-I). Při úpravách nynějšího Křižovnického náměstí pro pomník Karlu IV. byl sloup v létě 1847 pražským kameníkem Františkem Jedličkou přemístěn na současné místo. Přitom byla v jeho hlavicí nalezena latinsky psaná listina z 30. prosince 1778, popisující historii sloupu a podepsaná výše jmenovaným staroměstským primátorem (STEHLÍK 1909). V roce 1907 bylo pak jeho úpatí vydlážděno nepravidelnými plochými kusy diabasů a zčásti i železitého pískovce z dlažby přístupové komunikace na Juditin most, objevené v roce 1903 (ZAVŘEL 2000). Už předtím byl sloup přeražen a stažen železnými obručemi (CHALUPA 1903). V roce 1925 byl obnoven sochařem Františkem Řehořem (viz nenápadný nápis na spodní obrubě dříku), rovněž ze žehrovičského pískovce, 6. června 1937 do něj ale narazilo auto a poškodilo ho (Národní politika 8. a 11. 6. 1937). V letech 1972–1973 provedl důkladnou opravu sloupu akad. sochař František Pašek, při které (aby bylo možno opravit celou hlavicí) byla socha sv. Václava sejmuta a její kovové atributy (křížek, žerd' korouhve a její špička) vyměněny za měděné. Tentyž sochař provedl další opravu sloupu v roce 1981. Poslední známou opravu sloupu provedli v roce 1995 Petr Justa a sochař Jiří Šedivý (RYBAŘÍK 2011a, týž 2011b).

Největším a výzdobou nejbohatším pražským světeckým sloupem je **sloup se sochou sv. Josefa s kašnou** na Karlově náměstí před Novoměstskou radnicí (obr. 9). Jeho základ tvoří kašna, ohraničená osmi velkými a osmi podstatně menšími oblými stěnami. V jejím středu stojí vysoký profilovaný podstavec se čtyřmi maskami lvů-chrličů, nesoucích dřík sloupu. Ten je složen ze čtyř polosloupů, ukončených korintskými hlavicemi s různými znaky. Na východní straně je vytesán císařský dvouhlavý orel s písmenem „L“ na prsou, připomínající císaře Leopolda I., a nad ním znak Nového Města pražského. Na jihu je to pak znak uherský, na západě znak český a na severu znak habsburský. Tyto hlavice nesou architráv, nad ním vlys a bohatě zdobenou římsu s ležícím lvem a čtyřmi andílky s kartušemi. Na vysokém podstavci za nimi pak stojí k východu obrácená socha sv. Josefa s Ježíškem v levé a pozlacenou lilii v pravé ruce. Celková výška sloupu i se sochou sv. Josefa je asi 8–8,5 m. Podle register novoměstského úřadu (HERAIN 1904a, 39–40) a knih šestipanského úřadu (VOJTÍŠEK 1912, 46) sloup postavili asi v letech 1696–1698 Jan Pánek mladší a kameník Jan Bureš a sochami vyzdobil Matěj Jäckel, všichni měšťané novoměstští. Použit byl pískovec žehrovičský, snad z Dobré u Kamenných Žehrovců, jak naznačuje zápis o vydání 45 krejcarů obecnímu úředníkovu za cestu „do skály jménem Dobrá“. Socha sv. Josefa je údajně novodobou kopií z jemnozrného pískovce.

4 Tak to alespoň uvádí Antonín PODLAHA (1929); na rytině je ale v levém spodním rohu vytištěno „J. G. Schlansky Inventor. F. W. Herstorffer Architect“.

5 Na místě nového sloupu byla 2. března 2011 osazena a posvěcena pamětní kruhová žulová deska, uprostřed s bronzovou knížecí čapkou s křížkem a s nápisem „SLOUP SV. VÁCLAVA – COLUMNA STI. WENCESLAI“ na obvodu (RYBAŘÍK 2011b, 6).

Již v roce 1701 musela být kašna opravována a od té doby ještě několikrát. V Archivu hlavního města Prahy⁶ je doložena oprava z roku 1881, kdy sochařskou část opravoval z hořického pískovce akad. sochař Antonín Wildt a samotnou kašnu z žehrovického pískovce Augustin Víšek. Další známé opravy provedl v letech 1965, 1971, 1976 a 1981 akad. sochař František Pašek, v roce 1971 s Janem Vokálkem a v letech 1976 a 1981 se Zdeňkem Šejnostem. Poslední velkou opravu prodělala kašna a zejména sloup v letech 1996–1998. V jejím průběhu akad. sochaři Jiří Kaifosz a Michal Tomšej mj. vyměnili sochu ležícího lva a ornamentální podstavec a římsy soklu za nové z božanovského (?) pískovce.

Hned dva světecké sloupy nacházíme na nádvoří Strahovského kláštera. Na jednom je **socha sv. Norberta** z roku 1631, na druhém socha trpícího Krista – **Ecce homo** – z roku 1910. Socha sv. Norberta zobrazuje zakladatele řádu premonstrátů s dvojitým zlaceným křížem v levici a se zlacenou monstrancí v pravici, zadupávající dvě ležící postavy (jedna z nich tzv. bludař Tamchelm). Je z neznámého jemnozrného pískovce a vysekal ji pravděpodobně Zachariáš Bossi di Campione (MALEČEK/MALEČEK 1993, 104). Je to nejstarší sloup se světeckou sochou v Praze vůbec. Sochu sedícího ztrápeného Krista s kovovým rákosovým (orobinec) stéblem v pravé ruce vytvořil z pravděpodobně hořického pískovce v roce 1910 podle modelu z let 1899–1900 Čeněk Vosmík. Obě skulptury spočívají na téměř shodných sloupech, tvořených vysokými jednoduše profilovanými a rámovanými podstavci (u mladší sochy s rohovými výběhy), mohutnými hladkými dřívky a ozdobnými hlavicemi. Hlavice jsou z jemnozrného (hořického?) pískovce, podstavec a dřík z hrubozrného žehrovického pískovce. Obě skulptury byly dodatečně zakryty kovovými stříškami, které je sice chrání před nepřízní počasí, ale snižují jejich estetický dojem.

V Apolinářské ulici na Větrově na Novém Městě stojí od roku 1677 na hranolovém podstavci s diamantováním toskánský sloup ze žehrovického pískovce. Na vrcholu nese podživotní sochu biskupa se zlacenou berlou a pod ní vytesaný nápis „16.D.A.P.77“, přičemž celková výška sloupu je asi 5 m. Podle Růženy BAŤKOVÉ (1998, 718) i jiných (vč. seznamu NKP) jde o **sochu sv. Vojtěcha**, podle Františka EKERTA (1884, 94) ale o **sochu sv. Apolináře**. To se vzhledem k jejímu umístění nedaleko od stejnojmenného kostela a na území bývalé farní osady Apolinářské zdá správnější. Poslední známou opravu sloupu provedl v roce 1974 akad. sochař František Staněk, přičemž socha byla doplněna o scházející berlu z pozlacené mědi a cínu. Sloup nutně vyžaduje další opravu.

Závěr

Pražské mariánské, trojiční a ostatní světecké sloupy patří k historicky i umělecky nejvýznamnějším pražským nemovitým kulturním památkám. Jsou dokladem mistrovství kameníků a sochařů své, až na dvě výjimky barokní doby. Jejich nevýhodou ale je, že byly zhotoveny z různých pískovců, které většinou špatně odolávají agresivnímu pražskému ovzduší. Proto je jim nutno věnovat zvýšenou péči a pravidelně jejich stav kontrolovat a obnovovat, a uchovat je tak i pro další generace. Současně je nutno vyžadovat, aby restaurátorské zprávy obsahovaly všechna základní data o restaurovaném objektu a jeho opravě. Ty zejména ve starších zprávách scházejí, někdy i zprávy samotné.

LITERATURA

sine 1925 — Památky 1925/5, 37.

BAŤKOVÁ 1998 — Růžena BAŤKOVÁ (ed.): Umělecké památky Prahy. Nové Město. Vyšehrad. Vinohrady (Praha 1). Academia. Praha 1998.

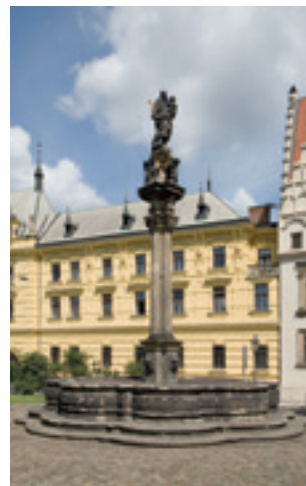
BOČEK 2007 — Pavel BOČEK (ed.): Dolní Počernice. Dolní Počernice 2007.

BRADNA/KAVIČKA 2008 — Jan BRADNA / Karel KAVIČKA: Mariánský sloup na Staroměstském náměstí. Historická společnost Starý Velehrad. Velehrad 2008.

EKERT 1883–1884 — František EKERT: Posvátná místa král. hl. města Prahy. I. (1883), II. (1884). Praha.

EKERT 1884 — František EKERT: Náboženské pomníky a památníky na veřejných prostranstvích pražských a předměstských. Method 10, 1884, 37–39, 53–55, 78–80, 94–96.

FAJT/SRŠEŇ 1993 — Jiří FAJT / Lubomír SRŠEŇ: Lapidárium Národního muzea Praha. Národní muzeum v Praze. Praha 1993.

Obr. 9. Praha 1-Nové Město, Karlovo náměstí. Sloup sv. Josefa s kašnou, 1696–1698 (foto P. Havlík, 2012).

6 Sbíрка papírových listin, sign. PPL II-604.

- GUTH/VOJTIŠEK 1915 — Karel GUTH / Václav VOJTIŠEK: Sloup Panny Marie na náměstí Hradčanském. Zprávy Komise pro soupis stavebních, uměleckých a historických památek král. hlav. města Prahy 6, 1915, 41–53.
- HAMMERSCHMID 1723 — Jan Florian HAMMERSCHMID: Prodromus Gloriam Pragensem. Verero Pragae 1723.
- HERAIN 1904a — Jan HERAIN: Pražské fontány V. Kašna před bývalou novoměstskou radnicí na Karlově náměstí. Architektonický obzor 3, 1904, 30–31.
- HERAIN 1904b — Jan HERAIN: Pražské fontány VI. Morový sloup spojený s kašnou na horním Malostranském náměstí. Architektonický obzor 3, 1904, 48.
- HERAIN 1906 — Jan HERAIN: Stará Praha. 2. vydání. Praha 1906.
- CHALUPA 1903 — Karel CHALUPA: Pražské pomníky a sochy. Národní listy 23. 8. 1903, 1–2.
- KREJČÍ 1979 — Milan KREJČÍ: Pražské sochy a pomníky. Galerie hlavního města Prahy. Praha 1979.
- MALEČEK/MALEČEK 1993 — František MALEČEK / Roman MALEČEK: Strahov. Praha 1993.
- PODLAHA 1914 — Antonín PODLAHA: Dějiny kolejí jezuitských v Čechách a na Moravě od r. 1654 až do jejich zrušení. Praha 1914.
- PODLAHA 1929 — Antonín PODLAHA: K dvoustému výročí svatořečení sv. Jana Nepomuckého. Časopis katolického duchovenstva 1929/3, 157–160.
- POCHE 1985 — Emanuel POCHE: Prahou krok za krokem. Panorama. Praha 1985.
- RAMHOFFSKY 1743 — Johann Heinrich RAMHOFFSKY: Drey Beschreibungen: erstens, des königlichen Einzugs [...]. Prag 1743.
- RYBAŘÍK 1999 — Václav RYBAŘÍK: Pražské obelisky a monolyty (2). Kámen 5, 1999/3, 215–224.
- RYBAŘÍK 2002 — Václav RYBAŘÍK: Zde stával (a bude stát?) mariánský sloup. Zprávy památkové péče 62, 2002, 19–21.
- RYBAŘÍK 2009 — Václav RYBAŘÍK: Pražské sochy a pomníky svatého Václava. Za starou Prahu. Věstník Klubu Za starou Prahu 39 (10), 2009/1, 23–30.
- RYBAŘÍK 2011a — Václav RYBAŘÍK: Ještě k pražským sochám a pomníkům svatého Václava. Za starou Prahu. Věstník Klubu Za starou Prahu 41 (12), 2011/1, 38–41.
- RYBAŘÍK 2011b — K historii viničního sloupu v Praze. Dějiny a současnost 33, 2011/7, 6.
- SKRUŽNÝ 1994 — Ludvík SKRUŽNÝ: Patroni proti moru na mariánských a trojičních sloupech v českých zemích. Kámen 1, 1994/2, 140–148.
- SKRUŽNÝ 1996 — Ludvík SKRUŽNÝ: České, moravské a slezské mariánské a svatotrojčné sloupy z let 1660 až 1815. Sborník Chebského muzea 1996, 28–49. Cheb 1996.
- SLOUKA 2010 — Jiří SLOUKA: Mariánské a morové sloupy Čech a Moravy. Grada Praha. 2010.
- STEHLÍK 1909 — Karel STEHLÍK: Dějiny pomníků pražských. Věstník obecní král. hlav. města Prahy 36, 1909, 39.
- SUCHOMEL 2010 — Miloš SUCHOMEL: K mariánským a morovým sloupům Čech a Moravy. Zprávy památkové péče 70, 2010, 366–368.
- ŠORM/KRAJČA 1939 — Antonín ŠORM / Antonín KRAJČA: Mariánské sloupy v Čechách a na Moravě. Praha 1939.
- VANČURA 1990 — Václav VANČURA: Ferdinand Geiger. Umění 38, 1990, 324–334.
- VÁŇA 2009 — Petr VÁŇA: Cesta kamene. Mariánský sloup na Staroměstském náměstí v Praze. 2. vydání. Praha 2009.
- POSPÍCHALOVÁ 2006 — Zuzana POSPÍCHALOVÁ: Sochy a plastiky. In: Památky Prahy 5, Přemysl Veverka (ed.). Praha 2006, 72–97.
- VLČEK 1996 — Pavel VLČEK (ed.): Umělecké památky Prahy. Staré Město. Josefov. Academia. Praha 1996.
- VLČEK 1999 — Pavel VLČEK (ed.): Umělecké památky Prahy. Malá Strana. Academia. Praha 1999.
- VLČEK 2000 — Pavel VLČEK (ed.): Umělecké památky Prahy. Pražský hrad a Hradčany. Academia. Praha 2000.
- VLČEK 2004 — Pavel VLČEK (ed.): Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v českých zemích. Academia. Praha 2004.
- VOJTIŠEK 1912 — Václav VOJTIŠEK: Z nákladů na radnici Nového Města Pražského v letech 1667–1783. Za starou Prahu 3, 1912, 46–47, 54.
- WAGNER 1924 — Václav WAGNER: Opravy uměleckých památek v Praze v roce 1923. Za starou Prahu 10, 1924/1–5, 20–22.
- ZAVŘEL 2000 — Jan ZAVŘEL: Petrografie stavebních kamenů Juditina mostu. Kámen 6, 2000/3, 53–66.
- ZAPP 1855 — Karel Vladislav ZAPP: Týnský chrám, hlavní farní kostel Starého města Pražského. Památky archaeologické místopisné 1, 1855, 52–68.

ZUSAMMENFASSUNG

DIE PRAGER MARIEN-, DREIFALTIGKEITS- UND ANDERE HEILIGENSÄULEN

Der Beitrag befasst sich mit den Prager Bildstöcken in Gestalt einer Säule mit der Heiligenfigur an der Spitze oder einer kegelförmig gestalteten Skulpturengruppe, die in den Jahren 1631–1910 zu Ehren der Mutter Gottes, der Allerheiligsten Dreifaltigkeit, Jesu Christi oder einiger Heiligen errichtet wurden. Auf dem Gebiet von Prag befinden sich zehn solche Bildwerke, überwiegend im Prager Denkmalschutzgebiet, alle für Kulturdenkmäler erklärt. In der Mehrheit handelt es sich um einfachere Bildsäulen mit Gestalten Mariä, Christi (Ecce Homo), der heiligen Wenzel, Adalbert (oder Apollinar) und Norbert an der Spitze. Die restlichen zwei Skulpturengruppen oder Säulen, die der Allerhl. Dreifaltigkeit auf dem Kleinseitner Ring und die der Immaculata auf dem Hradschiner Platz wurden in den Jahren 1713–1736 zum Gedenken der Abwendung der Pestseuchen erbaut und daher werden sie auch Pestsäulen genannt. Die Dreifaltigkeitssäule auf dem Kleinseitner Ring ist mit drei kleinen und die Hl. Josephssäule auf dem Karlsplatz mit einem großen Brunnen versehen. Alle diese Säulen sind aus verschiedenen Sorten des böhmischen Sandsteins gefertigt, lediglich die Dreifaltigkeitssäule hat Details aus verschiedenen Marmorarten. Die Autoren einiger Säulen sind bekannt oder werden vermutet, die restlichen sind namenlos. Zwei weitere ähnliche Werke wurden in der Vergangenheit abgetragen: die Dreifaltigkeits-Pestsäule in der Štěpánská (Stephans-) Gasse aus dem J. 1714 verschwand wohl schon 1879, die Mariensäule auf dem Altstädter Ring aus d. J. 1650 wurde am 3. November 1918 niedrigerissen. Die Gesellschaft für die Erneuerung der Mariensäule bemüht sich seit 1992 um ihre Erneuerung und lässt ihre Kopie herstellen, deren größerer Teil schon fertig ist.

Der Beitrag ist die erste summarische Arbeit dieser Art von den bedeutenden Prager Bildwerken, die die schon früher veröffentlichten Kenntnisse zusammenfasst und mit Neuerkenntnissen ergänzt. Besondere Aufmerksamkeit wird dem Charakter des Materials gewidmet, aus dem sie hergestellt sind, und auch den später erfolgten Eingriffen.

Schlüsselworte — Prag – Marien-, Dreifaltigkeits- und Heiligen-Steinsäulen – Pest-Steinsäulen – 16–17. Jahrhundert – unbewegliche Kulturdenkmäler.

In Prag befinden sich in der Gegenwart zehn steinerne Bildstöcke, die die Gestalt einer Säule mit der Statue an der Spitze oder einer kegelförmigen Skulpturengruppe, die zu Ehren Mariens, der Allerheiligsten Dreifaltigkeit oder einiger Heiligen errichtet wurden. Überwiegend handelt es sich um einfachere Säulen aus dem 17. Jahrhundert mit den Skulpturen Mariens (Pietà – an der Burgrampe; Zlíchov), des hl. Joseph (Karlsplatz), hl. Wenzel (Kreuzherrenplatz), hl. Adalbert (oder hl. Apollinar?; Větrov) oder hl. Norbert (Stiftshof Strahov). Unvergleichbar reichere architektonische und besonders skulpturale Verzierung besitzen zwei am Anfang des 18. Jahrhunderts zur Abwendung der damaligen Pestseuchen erbauten Säulen, und zwar die der Allerheiligsten Dreifaltigkeit auf dem Kleinseitner Ring (1713–1715) und jene der Unbefleckten Jungfrau Maria auf dem Hradschiner Platz (1725–1736). Die weiteren ähnlichen Werke verschwanden, die Mariensäule auf dem Altstädter Ring aus dem Jahr 1650 wurde am 3. November 1918 niedrigerissen, die 1714 errichtete Pestsäule der Allerheiligsten Dreifaltigkeit in der Štěpánská (Stephans-) Gasse wurde 1879 abgebaut. Zu den erwähnten barockzeitigen Werken zählt eine schlichte Säule der Unbefleckten Jungfrau Maria in Dolní Počernice (1813) und im J. 1910 entstand noch die Säule des Leidenden Christus (Ecce homo) im Stiftshof Strahov. Alle genannten Werke wurden aus verschiedenen Sandsteinarten aus Böhmen hergestellt (die Kleinseitner Pestsäule mit Marmordetails, die leider der Prager Witterung schlecht widerstehen und man sie wiederholt restaurieren muss). Alle zehn Werke sind als Prager Kulturdenkmäler registriert, unter denen sie zu den wichtigsten zählen.

Abb. 1. Prag-Altstadt, Altstädter Ring. Mariensäule (Johann Georg Bendl 1650), 1918 niedrigerissen (Kupferstich aus den Sammlungen der Nationalgalerie Prag).

Abb. 2. Prag-Altstadt, Marienkirche vor dem Tein. Kopie von Bendls Marienfigur (Petr Váňa 2000–2003, Foto V. Rybařík, 2011).

Abb. 3. Prag-Hradschin, Burgrampe. Schmerzensmutterssäule (1663, Foto V. Rybařík, 2011).

Abb. 4. Prag-Hradschin, Pestsäule der Unbefleckten Mutter Gottes (1724–1736, Foto V. Rybařík, 2011).

Abb. 5. Prag-Kleinseitner Ring. Pestsäule der Allerheiligsten Dreifaltigkeit (1713–1715, Foto V. Rybařík, 2011).

Abb. 6. Prag-Neustadt, Štěpánská (Stephans-) Gasse. Die verschwundene Pestsäule der Allerheiligsten Dreifaltigkeit (1714–1879?, Kupferstich von Anton Birkhart 1714?).

Abb. 7. Prag-Altstadt, Hl. Wenzelssäule an der Kirche des hl. Franziskus (Johann Georg Bendl 1676, Foto V. Rybařík 2011).

Abb. 8. Prag-Neustadt, Karlovo náměstí (Karlsplatz). Hl. Josephssäule mit Brunnen (1696–1698?, Foto V. Rybařík, 2011).

Übersetzung Jindřich Noll, English by Linda and Patrick Foster

Ing. Václav RYBAŘÍK
rybarik.vaclav@seznam.cz